

Ilona Kaitala
Sosiaalityön käytäntötutkimus
Sosiaalityö
Helsingin yliopisto
Helmikuu 2020

PÄIHDEKUNTOUTUJIEN TOIMEENTULON HAASTEET JA KEHITTÄMISTARPEET

TUTKIMUKSEN KONTEKSTI

Tutkimuksen toimeksiantaja oli Helsingin kaupungin päihdepalvelut. Tutkimus keskittyi päihdepalveluiden jälkikuntoutusyksikön toimintakenttään. Jälkikuntoutuksen tavoitteena on toipujan itsenäisen elämän edistäminen päihteidenkäytön päätyttyä.

Tutkimusaihe oli lähtöisin työyhteisöltä, jossa ilmeni selvitystarve päihdekuntoutuksen asiakkaiden tulorakenteesta. Aiemmissä tutkimuksissa on korostunut laaja-alaisen huono-osaisuuden, esimerkiksi huonon taloudellisen tilanteen heikentävän päihteidenkäyttäjien hyvinvointia.

TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tutkimuksen tehtävänä oli kartoittaa päihdepalveluiden henkilöstön näkemyksiä päihdekuntoutujien toimeentulon tasosta, sen vaikutuksista ja mahdollisia kehittämistarpeita. Tutkimuskysymyksinä olivat:

1. Millaisia haasteita päihdepalveluiden ammattilaiset näkevät päihdekuntoutujien toimeentulossa?
2. Millaisia mahdollisia kehittämistarpeita päihdekuntoutujien toimeentuloon liittyy?

AINEISTO JA ANALYYSI

Tutkimusaineisto koostui kuuden Helsingin kaupungin päihdepalveluiden työntekijän haastatteluista. Tutkimusmenetelmä oli teemahaastattelu ja haastatteluaineiston analyysitapana aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Aineisto analysoitiin mukaillen Tuomen ja Sarajärven (2009) aineistolähtöisen sisällönanalyysin prosessia. Aineisto pelkistettiin, etsittiin tutkimustehtävää kuvaavia ilmauksia ja aineisto ryhmiteltiin. Ilmaukset yhdistettiin ja niistä muodostettiin luokkia.

TULOKSET

Tutkimusaineistosta muodostuivat seuraavat luokat:

1. Päihdekuntoutujien toimeentulotason haasteet

Toimeentulotaso on yleisesti heikko. Valtaosa päihdekuntoutujista on pienituloisia ja Kelan sosiaaliturvan varassa eläviä. Päihteidenkäyttöaikana muodostuneet velat vaikuttavat usein toimeentulon tasoon päihdekuntoutujan saadessa palkka- tai työeläketuloa.

2. Sosiaaliturvan palveluiden vaikea saavutettavuus

Osalla päihdekuntoutujista on haasteita ja tuen tarve sähköisten asiointipalveluiden käytössä. Kelan ja työvoimahallinnon palveluiden kasvottomuuden koettiin hankaloittavan päihdekuntoutujien asioimista.

3. Sosiaaliturvan sopimattomuus kuntoutumisen tukemiseen

Päihdekuntoutujien on vaikea saada sairauspäivärahaa tai työkyvyttömyyseläkettä päihderiippuvuuden diagnoosilla. Etuuksien osalta päihdekuntoutujien asema on huonompi mielenterveyskuntoutujiin verrattuna.

Päihdekuntoutujien etuudet eivät ole kuntoutumisprosessin kannalta tarkoituksenmukaisia. Kuntoutusrahaa on mahdollista saada yleisesti vain laitospäästäytysjakson ajan. Vaihtoehtoiseksi mahdollisuudeksi esitettiinkin laitospäästäytysjakson jälkeistä kuntoutustukea.

Osa päihdekuntoutujista on katsottu työttömiksi työnhakijoiksi, erityisesti kuntoutuksen ollessa raitistumisen alkuvaiheessa, vaikka he ovat tosiasiaa päihdeongelmansa vuoksi työkyvyttömiä. Kelan palveluista perustoimeentulotukeen liittyvässä asiointissa koettiin ongelmalliseksi esimerkiksi sosiaalityöntekijäkontaktin puute, ja se ettei asiakkaan yksilöllisiä tarpeita huomioida.

Päihdekuntoutujien toimeentulotason haasteet

Sosiaaliturvan palveluiden vaikea saavutettavuus

Sosiaaliturvan sopimattomuus kuntoutumisen tukemiseen

Tarve yhteiskunnalliselle keskustelulle

JOHTOPÄÄTÖKSET

Päihdekuntoutujien toimeentulon kehittämistarpeet liittyvät sosiaaliturvan tason mataluuteen sekä sosiaaliturvan haasteisiin vastata päihdekuntoutujien yksilöllisiin tarpeisiin.

Yksi merkittävimmistä päihdekuntoutujien toimeentulon kehittämiskohteista olisi kuntoutumisen tukeminen sosiaaliturvan etuuksin koko kuntoutumisprosessin ajan.

Suomessa ei ole tehty aiemmin päihdekuntoutujien toimeentuloa pääosin käsittelevää tutkimusta, aiheen tutkimiselle on ilmeinen lisätarve.

LÄHTEITÄ

Kuussaari, K., Kaukonen, O., Partanen, A., Vormaa, H. & Ronkainen, J.-E. (2014). Päihdeasiakkaat sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Yhteiskuntapolitiikka. 79. (2014). 3, 264-277.

Pehkonen, T., Kekoni, T. & Kuusisto, K. (toim.) (2019.) Oikeus päihdehuoltoon. Tampere: Vastapaino.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2015). Päihdehoito, kuntoutus ja arjen tuki.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. S. 109-113. Helsinki: Tammi.